

DIGITALNA ZBIRKA O PETRU PRERADOVIĆU

TATJANA KREŠTAN
Narodna knjižnica “Petar
Preradović”, Bjelovar

ZORKA RENIĆ
Narodna knjižnica “Petar
Preradović”, Bjelovar

ZAŠTO DIGITALNA ZBIRKA O PJESNIKU

Petar Preradović jedan je od najznačajnijih pjesnika hrvatskoga narodnog preporoda. Iako je u književnost ušao kasnije od ostalih iliraca, postao je najpopularniji domorodni pjesnik, čije su ime uzdizali iznad Vrazova i Mažuranićeva.

Preradović je oduvijek bio vrlo popularan u školskim programima i brojni su naraštaji djece odgajani na njegovim pjesmama o slobodi, humanosti, altruizmu, poštenju i društvenoj pravdi. Teme obrađene u pjesnikovu djelu aktualne su i danas i odnose se na očuvanje identiteta nacije i jezika. Preradović jezik promatra kao ishodište, zapis o tradiciji, narodnom životu, etničkom, nacionalnom i kulturnom identitetu svakog naroda.

Pjesničko djelo Petra Preradovića bilo je različito vrednovano, od uzdizanja na pijedestal do kritiziranja i potpunog negiranja.

Književno vrednovanje ovog pjesnika ovisilo je o vremenu te se razlikuje od uzdizanja do sumnjičenja. Petar Preradović ostaje značajno ime hrvatske književne povijesti, po nekim svojim ostvarenji-

ma živ i sada, koji je u teškim životnim prilikama stvarao vrijedna umjetnička djela i sudjelovao u izgradnji hrvatskog pjesničkog jezika.¹

Upravo stoga želja nam je digitalnom zbirkom o Petru Preradoviću potaknuti ponovno vrednovanje pjesnikova rada, upozoriti na njegovu pojavu u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća i na zanimljiv način približiti njegovo stvaralaštvo. Odgojni ciljevi zbirke su osvijestiti važnost poznavanja književnog stvaralaštva zavičajnih pisaca, razvijati senzibilnost za poeziju, poticati čitanje poezije, ali i književnosti općenito.

Iako rođen izvan granica naše županije, Petar Preradović je naš zavičajni pisac jer se kratko vrijeme školovao u bjelovarskom Vojnom zavodu, koji se i danas kolokvijalno naziva Preradovićevo vojarna.

Tijekom svoga postojanja i rada Knjižnica je dio svoje aktivnosti posvećivala Petru Preradoviću, priređujući vrijedne izložbe vezane za pjesnikove obljetnice. Ustanova od 1968. godine nosi naziv Narodna knjižnica “Petar Preradović” te pjesnik postaje njezin identificirajući faktor.

RODNA KUĆA-MUZEJ

Muzej u Preradovićevoj rodnoj kući u Grabrovnici obnovljen je i uređen uz proslavu 150. obljetnice pjesnikova rođenja, zaslugom pjesnika Dragutina Tadijanovića, Instituta za književnost i teatrologiju u Zagrebu, akademskog slikara Ede Kovačevića, prosvjetnih djelatnika osnovne škole u Pitomači i mještana Grabrovnice. Muzejski postav i

¹ Zalar, I., *Petar Preradović i hrvatski jezik* // Marulić, 31(1998) 3, str. 507.

kronologiju izradila je Vida Flaker. Tom prigodom izrađen je katalog muzejskog postava. Preradovićev muzej jedan je od najdragocjenijih kulturno-povijesnih spomenika Hrvatske koji čuva uspomenu na život i djelo velikog pjesnika. Sastoji se od dvije prostorije u kojima je izloženo nekoliko originala i stotinjak fotoreprodukcija (rukopisa, tekstova, pisama, dokumenata, reprodukcija fotografija, crteža i portreta pjesnika, njegove obitelji, suradnika i prijatelja). U sklopu Muzeja nalazi se knjižnica i čitaonica te dvorana s pozornicom. Međutim, zamjetno je da se posljednjih godina muzej malo koristi.

Slike 1 i 2: Grabrovica, rodna kuća-muzej

Osim u tom muzeju, opsežna građa o Petru Preradoviću rasuta je po institucijama (knjižnicama, muzejima, arhivima), često bez mogućnosti da se slobodno ko-

risti, ili se koristi otežano. Može se ustvrditi da je građa općenito neiskorištena. Tiskana je građa o pjesniku opsežna (primjerice, zbirke u NSK i HAZU), ali gotovo ništa nije bilo dostupno na mreži, što nam je bio izravan povod za izradu digitalne zbirke o Petru Preradoviću.

PREDNOSTI DIGITALNE ZBIRKE

*Nova tehnologija donijela je baštinskim ustanovama neslućene mogućnosti, no i zahtjeve da bogate izvore koje čuvaju učine dostupnima i izvan svojih institucionalnih granica. Korisnicima, nadalje, danas više nije važno gdje se nalazi građa i informacije (neovisno o njihovom obliku: knjiga članak, fotografija, glazbeni zapis, karta, predmet itd.) koje su im potrebne, u arhivu, knjižnici ili muzeju ili na kojoj mrežnoj stranici, sve dok su traženi izvori integrirani, dobro organizirani i lako dostupni.*²

Za digitalizaciju građe odlučili smo se zbog nekoliko bitnih prednosti. Digitalizacija građe i razvoj weba knjižničarima i muzealcima omogućuju dostupnost zbirkama. Dostupnost građe na daljinu važan je korak u demokratizaciji pristupa građi, a cilj djelovanja je različitim skupinama korisnika osigurati što bolju dostupnost informacija i građe koju čuvaju. Digitalizacija zahtijeva bolju suradnju i zajedništvo baštinskih ustanova koje su tradicionalno usmjerene na različitu građu i svoje djelovanje zasnivaju na različitim normama i pravilima. Slični su izazovi i problemi digitalizacije građe

² Faletar-Tanacković, S., *Mogućnosti suradnje baštinskih ustanova - odabrani europski projekti*, Izazovi pisane baštine, urednica Tatjana Aparac-Jelušić. Filozofski fakultet Osijek, 2005., str.193-194.

s kojima se baštinske ustanove susreću. Digitalizacija zahtijeva povezivanje dijelova zbirki u samoj knjižnici i onih koji se nalaze u fondovima različitih institucija.

Osim osiguranja i boljeg pristupa znanju, digitalizacija donosi novu dimenziju u zaštiti građe, a time i kulturne baštine.

Kao što knjižnica nije samo skup knjiga i časopisa a muzej skup artefakata, tako ni digitalna zbirka nije tek skup digitalnih objekata. Ona podrazumijeva selekciju

i organizaciju. Stoga je bilo iznimno važno građu sadržajno dobro obraditi i prezentirati. Polazište nam je bila postojeća zbirka, građa o Petru Preradoviću u našoj Zavičajnoj zbirci. Dalje smo konzultirale brojne povijesne preglede, preglede književnosti, tekstove o Preradoviću, pjesnikova djela. Sve što je vezano za Bjelovar i naš zavičaj posebno smo obradile i uvrstile u zbirku (fotografije Toše Dabca, audiosnimke Zagrebačkih solista, suradnja s Ivanom Trnskim). *Uloga knjižnica u procesu komunikacije digitalne kulturne baštine i korisnika sastoji se u kvalitetnom odabiru, izradi digitalnih reprodukcija, organizaciji njihove obrade, pohrane, dugoročne zaštite i pristupa te poticanju korištenja radi razu-*

*mijevanja kulturno-povijesne baštine i proizvodnje novog znanja.*³

SADRŽAJ I KORIŠTENJE DIGITALNOM ZBIRKOM

Digitalna zbirka obuhvaća bibliografije (pjesnikovih radova i radova o pjesniku), Preradovićev životopis, kronolo-

³ Klarin, S., *Pristup digitalnoj baštini*// Edupoint, 5 (2004/2005), 31, str.26.

Slika 3. Stranice Petra Preradovića http://preradovic.bjelovar.com/main_alternate.html

giju života i rada, suradnju sa suvremenicima, notne zapise, stvaralaštvo, izbor iz poezije i kviz. Sadržaji su popraćeni fotografijama, autografima, slikama, skicama, ilustracijama, videozapisom i audiozapisima.

Život Petra Preradovića zanimljiv je, pun kontrasta, prihvatljiv za pričanje priča i uporište je za stvaranje legenda i mitova. Posebno je obrađeno pjesnikovo stvaralaštvo, a istaknuti su i Preradovićeve citati. Nije slučajno da se i danas citiraju njegove izreke oblikovane u stihove.

*Najbolji Preradovićeve stihovi odlikuju se onom kratkoćom i uvjerljivošću kojom čovjek iznosi nepokolebljive spoznaje do kojih je došao nakon mnogo naprezanja, poraza i klonuća.*⁴

Neosporna je činjenica da je pjesnički opus Petra Preradovića, i to onaj na hrvatskom jeziku, već od njegova vremena privlačio brojne skladatelje. U gotovo svakom naraštaju hrvatskih skladatelja bilo je onih koji su u Preradovićevim stihovima nalazili nadahnuća (Vatroslav Lisinski, Ferdo Wiesner - Livadić, Ivan pl. Zajc, Blagoje Bersa, Rudolf Matz...). U zbirku su uvrštena dva audiozapisa u izvođenju Zagrebačkih solista.

Zasebnu cjelinu čini suradnja Petra Preradovića sa suvremenicima. Naime, osim za književnost, Preradović je imao velike zasluge za cjelokupni društvenopolitički život Hrvatske. Poznavao je najistaknutije ilirce toga vremena i surađivao s njima. To su Gaj, Strossmayer, Vraz, Lisinski, Trnski. Brojna su Preradovićeva pisma uglednim suvremenicima, a čuvaju se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. I dio te građe je digitaliziran i uvršten u zbirku.

⁴ Barac, Antun, *Rasprave i kritike*, Beograd: Naprijed [etc], 1964., str.90.

Rezultate digitalizacije odlučile smo prezentirati kao internetsku datoteku. Digitalne slikovne i tekstualne datoteke pohranjene su u formatima koji su prikladni za uporabu. Svaki posjetitelj mrežnih stranica može preuzimati dostupne podatke ili se informirati o građi o Petru Preradoviću i koristiti se njome za razne teme, referate, radove te znanstvena istraživanja jer nije ograničen pristup nijednom dijelu građe.

*Pisana baština koju čuvaju knjižnice izvor je podataka za istraživače, studente i učenike, ali i potencijalan predmet zanimanja građana jedne zemlje koji kroz susret sa spomenicima pismenosti, književnosti i znanosti otkrivaju svoj kulturni identitet.*⁵

NAŠA ISKUSTVA

Projekt je dobio nagradu od Zaklade “dr. Ljerka Markić-Čučuković” za poseban doprinos u knjižničarskoj struci (siječanj 2005.), a uvršten je kao primjer dobre prakse (*best practise*) u projektu CALIMERA. Međutim, brojne su bile i teškoće pri njegovoj izradi. Digitalna je zbirka rađena u vrijeme kad nije postojala strategija digitalizacije na razini države. Važnost i prednosti digitalizacije brzo su prepoznate te je pokrenuto nekoliko projekata čiji je glavni cilj očuvanje baštine na ovaj način. Takav je, primjerice, nacionalni projekt digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe *Hrvatska baština*, koji razvija Ministarstvo kulture. Nekoliko ambicioznih projekta razvijaju i Filozofski fakultet u Osijeku i Zagrebu.

Knjižnice, posebno narodne, nemaju mnogo iskustva u digitalizaciji građe, tj.

⁵ Klarin, S., Nav. dj., str. 26.

izradi digitalnih baza; ne postoji sustav poduke i izučavanja knjižničara za taj segment poslovanja. Tek je odnedavno digitalizacija građe ušla u sustav stalnog stručnoga usavršavanja knjižničara. Nedostaju klasični priručnici, up-to date literatura, primjeri dobre prakse ili radionice, koje bi bile od velike pomoći knjižničarima. Pozitivan je pomak što se na stranicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice nalazi Dublin Core generator- <http://www.nsk.hr/izdavaci/dc1/lijevo1.htm>., generator uz pomoć kojega je moguće samostalno izraditi Dublin Core metatagove za mrežne stranice.

Svakako treba napomenuti da je taj dio rada iznimno skup te je nužan dobar financijski plan rada. Katkad je nemoguće izdvojiti sredstva iz knjižničkih proračuna te treba potražiti i sponzore. Cijeli smo projekt realizirali sa skromnim sredstvima koja smo dobili na natječaju T-Coma. Naš je projekt okarakteriziran kao rezultat entuzijazma i sigurno je tako ako se uzmu u obzir raspoloživi resursi (novac, vrijeme, uključeni knjižničari...)

Zadovoljne smo jer smo našu zbirku popunile brojnim novinskim člancima o Petru Preradoviću koje nismo posjedovali. Bilo bi vrlo korisno da zbirka bude dostupna i osobama s posebnim potrebama, što nas potiče na daljnji rad i proširenje zbirke.

Digitalnu je zbirku potrebno dodatno obraditi, čime bi se povećala funkcionalnost njezine uporabe. Da bi prikupljena građa bila preglednija, potrebno je izraditi pretraživač, digitalizirati novoprikupljenu i dio stare građe jer su danas tehničke mogućnosti bolje nego u vrijeme rada na zbirci. Nužna je i evaluacija cijelog našeg rada. Krajnji cilj našeg projekta bio je izraditi portal hrvatskih književnika. Ve-

seli nas činjenica da je naš rad bio poticaj kolegi Iliji Pejiću, višem knjižničaru, za izradu slične baze o još jednom zavičajnom pjesniku - Đuri Sudeti.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Baza o Petru Preradoviću među prvim je projektima digitalizacije u hrvatskoj knjižničarskoj praksi. Knjižničari trebaju usvajati znanja i vještine s područja digitalizacije građe. Digitalizacija zahtijeva bolju međuknjižničnu povezanost te suradnju s ostalim institucijama i ustanovama. Nužna je izrada nacionalne strategije i operacionalizacija digitalizacije građe u knjižnicama.

Naša iskustva i preporuke: potrebno je pomno planirati aktivnosti, učiti iz domaćih i inozemnih iskustava, prilagoditi i primjenjivati najbolje modele, poboljšati koordinaciju među ustanovama koje se bave zaštitom i prezentacijom naslijeđa te osuvremeniti zakonsku regulativu.

LITERATURA

1. Barac, Antun. Rasprave i kritike. Beograd: Naprijed [etc.], 1964.
2. Faletar-Tanacković, Sanjica. Mogućnosti suradnje baštinskih ustanova-odabrani europski projekti. // Izazovi pisane baštine : zbornik radova u povodu 75. obljetnice života Aleksandra Stipčevića/urednica Tatjana Aparac-Jelušić. Osijek: Filozofski fakultet, 2005., str.193-205.
3. Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 46(2003)3-4, str. 33-47.
4. Klarin, Sofija. Pristup digitalnoj baštini. // Edupoint 3(2004-2005), str. 26-30.
5. Preradović, Petar. Rodu o jeziku. // Uredio Dragutin Tadijanović. Grabrovnica: Preradovićev muzej, 1972.
6. Zalar, Ivo. Petar Preradović i hrvatski jezik. // Marulić 31(1998), 3; str. 507-511.
7. Županović, Lovro. Hrvatski pisci između riječi i tona. Zagreb: Matica hrvatska, 2001.

PRERADOVIĆ ON THE INTERNET

Our library is named after Petar Preradović. Although much has been published about this poet, there is little information accessible on the Internet. This is why we thought out the project Preradović on the Internet.

We began to develop the database on Petar Preradović with the aim of drawing attention to his place in 19th century Croatian literature and to present his work in an interesting way. The main aims of the project are the creation of an independent database dealing with Preradović as an author with close links to his native region; the adoption and expansion of knowledge about him; the development of a sensibility for poetry and the reading of poetry; a general accessibility and preservation of the material; additions to the Library's Native Collection; the preservation of the cultural heritage.

The independent database on Preradović contains his biography, chronology of his life and work, a selection of photographs, drawings, musical scores, a selection from his poetry and a bibliography. Each visitor to our network workstations can access the available information or learn about the material relating to Preradović and use it as information or for various themes, papers or scholarly research. The content is accompanied by photographs, first editions, pictures, sketches, illustrations, videos and audio material.

This database is one of the first projects of digitisation in Croatian library practice; librarians need to adopt knowledge and skills from the field of digitising material; digitisation demands better links between libraries and cooperation with other institutions; it is necessary to develop a national strategy and operation plan for digitising material in libraries; our recommendation: involve volunteers into the work.

The database address is www.preradovic.bjelovar.com